

OPENDOEK

MAGAZINE

---

voor mensen met passie voor theater

**THEATER EN FEEST
DOOR DE JAREN HEEN**

**IS ER OP ELK FEEST EEN
PLAATS VOOR THEATER?**

**BARPERSONEEL OVER
DE VERBINDENDE KRACHT
VAN THEATER**

FEEST!

INHOUD

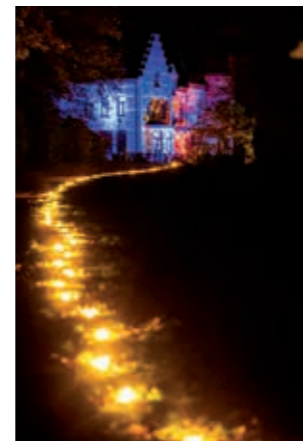
- 3 **Edito**
  - 16 **Het Pleidooi**
  - 17 **De Souffleurs**
  - 28 **Column**
  - 29 **Repertoire**
  - 31 **Cast & crew**
-
- 4 **Theater, een feest!**
Interview met André Lefèvre, taal- en letterkundige, gepassioneerd door theater
  - 8 **Festivals: top van ons kunnen?**
Een kritische liefdesbrief aan theaterfestivals
  - 10 **De eeuwenlange samenhang tussen feest en tragedie in het theater**
De omslag van feest naar catastrofe in theaterteksten
  - 12 **Het stijgend succes van totaalspektakels**
De totaalbeleving 'Lampúr' onder de loep
  - 14 **Theater is een feest, maar is er op elk feest ook plaats voor theater?**
Hoe theater en vertelkunst alom aanwezig zijn op onze feesten
  - 18 **Splitscreen**
Drijfzand
  - 20 **Theater als feest voor mensen in kwetsbare situaties**
De therapeutische kracht van theatertechnieken
  - 22 **Kunstenaars uit de coulissen**
Het barpersoneel: "Ik kan mij moeilijk inbeelden dat je meteen naar huis gaat na een voorstelling."
  - 24 **Kwantiteitstheater**
Dat mag al eens gevierd worden!
Vieringen van OPENDOEK door de jaren heen
  - 26 **Wist je dat?**
Lang zullen ze spelen: wanneer theater en feest samenvallen

4

8

13

26

Arno Van Den Brulle

EDITO

Het feest dat theater heet

De dagen worden donkerder, de maatregelen somberder en hoewel privéfeesten opnieuw verboden zijn, blijven we het feest van theater innig omarmen. Verenigingen trotseren quarantaine problemen en andere coronaperikelen om toch hun voorstelling te laten doorgaan. Toeschouwers zetten opnieuw hun mondmasker op om toch te mogen komen. Dit nummer wil even alle actuele tristesse achter zich laten en helemaal opgaan in het feest dat theater heet.

Een theatervereniging is als een familiefeest. Er zit hier en daar een zatte nonkel tussen of een nicht die je bijna nooit ziet, maar toch voelt het altijd als thuiskomen. Een première is als een trouwfeest. De weken ervoor bouwt de stress zich stelselmatig op, maar op het moment zelf overheersen vooral trots en fierheid.

Theater is één groot feest. Mensen komen samen en delen dezelfde ervaring. De kracht van theater zit misschien bovenal in verbinding.

Maar wat is nu net het verband tussen feest en theater? André Lefèvre, docent theatergeschiedenis, neemt ons mee naar de volkse en feestelijke oorsprong van theater op verschillende plaatsen in de wereld. Theater en feest blijken overal hand in hand te gaan. Maar niet elk feest loopt goed af. Erwin Jans, dramaturg bij Toneelhuis, neemt theaterteksten onder de loep waarin feesten een tragische wending kennen. Vandaag zijn theater en vertelkunst nog steeds alom aanwezig op onze feesten, ook al staan we daar niet altijd bij stil. Redactrice en vertelkunstenares Tine Claus doet ons nadenken over de manier waarop we theatertechnieken toepassen op onze feesten. Voorbereiding en aandacht voor opbouw blijven van belang, ook al ontbreekt een podium en theaterspots.

Enkele enthousiaste feestvierders uit de theaterverenigingen laten we aan het woord. We gaan op zoek naar het meest feestelijke moment uit hun toneelcarrière en kruipen mee achter de bar met enkele gedreven barmedewerkers.

We willen een feestelijk woord van dank uiten aan Gilles Michiels, de hoofdredacteur van dit magazine. Na een gedreven engagement van ongeveer vier jaar beëindigt Gilles zijn taak als hoofdredacteur. We zijn hem ontzettend dankbaar om gedurende vier jaar de inhoudelijke lijnen van het OPENDOEK-magazine uit te tekenen en zijn verheugd met zijn blijvend engagement als redacteur.

Theater is een feest, maar de slingers hangen zichzelf niet op. Ons (feest)hoedje af voor iedereen die zich blijft inspinnen om keer op keer het feest van theater mogelijk te maken! Hang de slingers op. Ontkurk de fles. En feesten maar!

ARNO VAN DEN BRULLE
Coördinator communicatie OPENDOEK

**OPEN
DOEK**
PASSIE VOOR
THEATER

COLOFON:
Redactieadres: OPENDOEK – Zirkstraat 36, 2000 Antwerpen
Tel. 03 222 40 90 – redactie@opendoek.be – www.opendoek.be
Directeur OPENDOEK: Joke Quaghebeur
Eindredactie en coördinatie:
Arno Van Den Brulle & Stefaan Deleecq
Verantwoordelijke uitgever: Joke Quaghebeur
p/a OPENDOEK, Zirkstraat 36, 2000 Antwerpen
Ontwerp: un'dercast – Layout: Sophie Loomans
Coverfoto: 'De trouw' - Vooruit Deinze © Katleen Clé
Druk: Bema Graphics
Periodiciteit: verschijnt 4x per jaar – Oplage: 13 300 ex.
ISSN NR 1377/9478 – Volgend nummer: maart 2022

Met steun van:

“De rederijkerskamers organiseerden net als de Grieken toneelwedstrijden, de fameuze Landjuwelen.”

THEATER, EEN FEEST!

Interview met André Lefèvre, taal- en letterkundige, gepassioneerd door theater

KURT VELGHE

We bevinden ons in The Rambler, een brasserie op het Koningin Maria Hendrikaplein in Gent. Het plein gonst van leven. De trams glijden knarsend en piepend over de tramsporen en over het hele plein lopen mensen heen en weer, al dan niet gemaskerd of gehaast om een trein te halen. En toch voel je de rust hier in The Rambler. Het is André Lefèvre die voor deze rust zorgt. De man vertelt honderduit over zijn grote passie: theater. Hij doet dat op zo'n rustige manier dat je aan zijn lippen gekluisterd zit en meegaat in die deugddoende rust.

André Lefèvre heeft Germaanse filologie gestudeerd, Engelse en Nederlandse taal- en letterkunde. Bijkomend studeerde hij nog Zweedse taal- en letterkunde en Politieke Theaterwetenschappen. Daarna volgde hij toneel op de academies in Mechelen en Gent. Na zijn studies gaf hij vier jaar les in Gent. Toen zijn legerdienst erop zat werd hij fulltime dramaturg van het Mechels Miniatuur Teater. In die periode begon hij ook te regisseren bij amateurgezelschappen over heel Vlaanderen en werkte hij samen met heel veel Vlaamse auteurs, waaronder Paul Koeck, Walter van den Broeck, Pierre Platteau en vele anderen. Nadien werd hij artistiek leider en regisseur in Het Fakkeltheater. Tenslotte doceerde hij onder andere theatergeschiedenis aan de Hogeschool Gent. En tussendoor was hij ook nog actief als dramaturg bij Theaterwerkplaats Alkmaar, die vooral theater maakten voor jongeren en kleuters.

Theaterfestivals, toneelwedstrijden, maar ook poppenkast, speeches en sketches op bruiloften en party's... 'Theater is altijd een feest'. Is dat altijd zo geweest?

—
“Bij de oude Grieken bestonden de Dionysusfeesten uit vijf dagen feest, waarvan drie dagen theater. Er werden stukken gekozen en die werden dan opgevoerd in wedstrijdverband. En als je de westerse geschiedenis bekijkt, is dat bijna een rode draad doorheen de hele geschiedenis van het theater. Of we nu spreken over de middeleeuwen of over de renaissance, overal ontstaat theater uit feesten, vooral volksfeesten dan. Dat kunnen kerkelijke feesten zijn zoals de mysteriespelen, of grote volksfeesten of kermissen zoals de wagenspelen. Of de rederijkerskamers die net zoals de Grieken wedstrijden organiseerden: de fameuze Landjuwelen. Ook dat Landjuweel was gebonden aan feesten, aan feestdagen. Hetzelfde met de Commedia dell'Arte die op straat werd geïmproviseerd”

“Maar ook Shakespeare vindt zijn oorsprong in deze volksfeesten. Shakespeare, die uiteindelijk zelf slechts twee oorspronkelijke stukken schreef: 'Midzomernachtsdroom' en 'De storm'. Alle andere theaterteksten baseerde hij op bestaande stukken. In die tijd bestonden nog geen auteursrechten. Mensen keken naar een voorstelling en schreven tegelijkertijd het stuk op. Vandaar ook dat er nog zoveel twijfel bestaat over hoeveel stukken Shakespeare werkelijk geschreven heeft.”

“Elke vorm van theater waar ook ter wereld heeft met feesten te maken. Hetzelfde geldt trouwens voor muziek. De populaire, puur entertainende functie van muziek is pas heel laat in de geschiedenis ontstaan. Daarvoor was muziek altijd functioneel: voor geboortes, overlijdens, huwelijken, noem maar op. Parallelen

met het theater zijn onvermijdelijk, want theater is ontstaan uit dans, muziek en woord. Zo waren de Dionysusfeesten oorspronkelijk dansen of gereciteerde rijmen. Hieruit vloeiden de tragedies voort, oorspronkelijk met één hoofdrolspeler, de protagonist genaamd, en het koor. Later brachten de Grote Drie hier verandering in: Aeschylus, Sophocles en Euripides. De eerste voegde er een tweede acteur aan toe, de tweede een derde en Euripides liet het koor achterwege. Theater is altijd uit het volk voortgekomen en begon dus vaak bij de komedies. Neem nu Aristophanes: die zou, mocht hij vandaag leven, wellicht de meest gespeelde auteur ter wereld zijn. Hij schreef voor en over iedereen, maar altijd politiek getint, anti-oorlog, tegen de burgerlijkheid, scabreus. Zo heeft hij 100 woorden gevonden voor een aantal seksuele handelingen, om maar één

“Elke vorm van theater, waar ook ter wereld, heeft met feesten te maken.”

voorbeeld te geven. Het kerkelijk theater uit de middeleeuwen is ook begonnen als een soort spel. Ze wilden hun geloof verkopen aan het volk en deden dat door middel van een mysteriespel. Je hebt altijd het theater gehad dat ontstaan is uit het volk en daarnaast ook het theater voor de koninklijke hoven en voor de burgerlijkheid. Aristophanes schreef het allemaal.”

Kan een auteur als Molière ook gelinkt worden aan feesten?

—
“Natuurlijk! Dat is een heel mooi voorbeeld hiervan. Molière is één groot feest. Zijn stukken zijn allemaal gemaakt met elementen uit de volkscultuur, maar tegelijkertijd gaf hij ook kritiek op het volk. De groep van Molière reisde constant van stad naar stad, een soort Cirque du Soleil avant la lettre. Heel weinig mensen weten dat Molière zwaar gecensureerd werd in zijn tijd. De stukken die wij nu spelen, zijn niet de oorspronkelijke teksten van Molière. De originele stukken kan je onder andere in de bibliotheek in Mechelen inkijken en dan zie je wat er allemaal geschript is. Alles wat daar tussen haakjes staat, is nooit vertaald. Eén voorbeeld hiervan is ‘Tartuffe’. Dat eindigt nu met eerherstel voor het personage Orgon. Bij Molière was dat niet het geval. Daar won Tartuffe, de bedrieger. Hij triomfeert terwijl het huis van de edelman Orgon wordt leeggehaald. De aanpassing naar de huidige versie moest omdat de heren waarvoor dit gespeeld werd, dat zo wilden. Dit toont ook aan dat de auteurs indertijd veel meer bij het volk hoorden dan bij de burgerlijkheid waarvoor ze vaak speelden. Iedereen weet dat bij een jaarmarkt of een feest alle roddels en achterklap naar boven komen. Daar waren deze auteurs vooral mee bezig. Hoe leuker en feestelijker het was, hoe interessanter ook.”

En hoe zit dat nu? Kan theater nog steeds gelinkt worden aan feesten?

—
“Als we kijken naar het theater van na de jaren ‘70 met de grote regisseurs, dan vind je dat ook terug. Zo heb je bijvoorbeeld Théâtre du Soleil. Dat was toen een nieuw collectief met mensen

die samenwerkten maar ook samenwoonden. En alles wat ze deden, haalden ze uit de volkscultuur. Zelfs als ze Shakespeare speelden of bepaalde Japanse stukken, dan werd dat altijd aangepast zodat het toegankelijk zou zijn voor het gewone volk. Er is ook een mooie film waarin dit gezelschap gevolgd wordt terwijl ze reizen door Frankrijk zoals Molière en zijn groep dat indertijd ook deden.”

“Ook in Amerika heb je bijvoorbeeld het ‘Bread and Puppet Theater’. Dat is een collectief met kinderen en volwassenen die poppen maken en daarmee voorstellingen creëren. Het is bijna een circus. Ook daar bestaat er altijd een link met feest. Hun voorstellingen zelf zijn eigenlijk feesten, met barbecues en dergelijke.”

“Hoeveel acteurs hebben niet voor het eerst opgetreden op een familiefeest?”

Wat als we kijken naar het niet-westerse theater?

—
“Waar ter wereld je ook kijkt, vind je dat feestelijke aspect terug. We mogen en kunnen de oorsprong daarvan zeker niet beperken tot de Grieken. Het Japanse theater is iets formeler, maar het Chinese niet. Ook dat is ontstaan uit volksfeesten. Zo zag ik ooit een voorstelling van het Chinese Circus met ongelooflijke, prachtige acrobatieën maar ook met kleine sketches. Die sketches waren kleine volkse vertellingen, antiburgerlijk ook. In Bali was theater verbonden aan feestdagen en stoeten, net zoals in Ghana bijvoorbeeld. Daar is alle theater ontstaan uit het volk, uit volksfeesten. In Ghana werden zaken uitgelegd door middel van theater. Of het nu een voorstelling betreft over de goden of over mythische figuren tijdens feestelijkheden, altijd werd

© Anneleen van Kuyck

© Anneleen van Kuyck

“Theater is de essentie van het mens-zijn: een mens wil spelen.”

hiervoor een soort theatrale vorm gebruikt. En dat is zo tot op de dag van vandaag. Kijk bijvoorbeeld naar Castellucci, de Italiaanse theatermaker en -schrijver. Hij speelt met allerlei mythologieën, van Jezus Christus tot en met joodse elementen. Het is weliswaar allemaal geformaliseerd, maar als je naar de voorstellingen van Castellucci kijkt, amuseren die acteurs en actrices zich te pletter. Ook dat is feest.”

“Hetzelfde kan je zeggen van de Amerikaanse The Wooster Group, één van de meest experimentele theaters ter wereld. In Amerika zelf zijn ze niet zo populair omdat ze vaak te ver gaan voor de preutse Amerikanen. In Europa daarentegen zijn ze heel populair. Ook zij gaan met moderne middelen op zoek naar het feest, het spelplezier. Ze zetten hun publiek heel graag op het verkeerde been en gaan bijna constant in dialoog met datzelfde publiek. Hier zie je dus dat de voorstellingen zelf een feest worden.”

“Mijn favoriete auteur is Tadeusz Kantor. Al zijn voorstellingen zijn gebaseerd op alle mogelijke elementen uit de volkscultuur, op de kennis die hij heeft van het volk. Het zijn meestal anti-oorlogsstukken, maar altijd grappig gemaakt, grotesk ook, met heel eenvoudige middelen. Dichter bij ons heb je de stukken van Eric De Volder, die heel vaak een feest zijn op scène. Of Abattoir Fermé met duistere voorstellingen, maar wel met elementen gebaseerd op het feestelijke en het scabreuze. Circus Ronaldo

mag in deze context niet ontbreken. Wat is er meer feestelijk dan een circus? Het circus kwam naar een dorp omdat er een bepaald feest plaatsvond. Nu is dat minder het geval, maar vroeger ging het bijna altijd zo. Ronaldo zag op een bepaald moment dat het moeilijk werd voor circussen en na het ontdekken van de Commedia dell’Arte brengen ze nu theatervoorstellingen verweven met circuselementen.”

“Dat is volgens mij de nieuwe teneur vandaag: het theater zelf wordt of is een feest. Junior Mthombeni maakt van ‘Malcolm X’ bij KVS een groot feest. Alleen al dankzij de diversiteit. Er zitten rappers tussen, dansers, woordkunstenaars, een jazzorkest, noem maar op.”

“Noodgedwongen keren theatermakers tijdens deze pandemie ook terug naar het volk. Men maakt opnieuw meer theater op pleinen. Theater is onlosmakelijk verbonden met feesten. Hoeveel acteurs hebben voor het eerst op een familiefeest opgetreden, als het ware het podium genomen om een dansje te placceren, te zingen of poppenkast te spelen? Dat is de essentie van het menszijn: een mens wil spelen. Heel de filosofie van Johan Huizinga van de ‘homo ludens’, de spelende mens, is daarop gebaseerd. Het theater is ook het enige medium waar je de spelende mens live aan het werk ziet. Op tv zie je dat niet, want daar heeft de camera beslist wat wij te zien krijgen.”

Hoe breed moet je theater in deze context zien?

—
“Als je theater bekijkt als een feest, dan moet je dat inderdaad heel ruim zien. Jongleurs, goochelaars of vuurspuwers. Eigenlijk zijn dat ook vormen van theater. De link naar straattheater is heel snel gelegd. En al die vormen van ‘theater’ vind je terug op feesten, kermissen, en jaarmarkten. In de stukken van Ariane Mnouchkine vind je bijvoorbeeld jongleurs en acrobaten terug. Bij Kantor maken ze voorwerpen op de scène, die dan passen bij de personages.”

Zijn er nog andere werelddelen waar feest de basis is voor theater?

—
“Ik was in Cuba en logeerde vlak tegenover het Nationaal Theater. Daar werd ‘Elektra’ gespeeld. De diversiteit was er al, want Elektra werd gespeeld door een zwarte vrouw. Die voorstelling begon met een stoet in de openlucht met allerlei dansen, waaronder samba. Hierna begon de voorstelling, waarin al die elementen ook verweven zaten. Ook hier was dus weer sprake van één groot feest. Hetzelfde geldt voor het Carnaval in Rio. Als je het element carnaval wegdenkt, dan krijg je een soort theater ter gelegenheid van een feest. Er is geen enkel werelddel waar theater niet gebaseerd is op feesten en volksverhalen.”

“De indianen, de oorspronkelijke bewoners van Amerika, beoefenden ook theater. De vergaderingen rond de totem, waarbij de vredespijp werd gerookt, bevatten ook momenten waarbij verhalen werden verteld of getoond. Ook dat kan je beschouwen als een vorm van theater. Denk aan het theatrale aspect van de regendans. Kortom, hoe je het ook draait of keert, theater is altijd een feest!”

FESTIVALS: TOP VAN ONS KUNNEN?

JEF MELLEMAN

Hou jij van festivals? Met een wat vervelende tegenzin schrijf ik hier over wat Van Dale grote (muziek)feesten noemt. Tegenwoordig spreken we eerder over evenementen dan feesten en daaronder valt meer dan alleen muziek, dus ook theater. Haak nog niet af, beste toneelliefhebber. Laten we eerder samen onderzoeken vanwaar dat mogelijk bezwaar komt.

Spots op West © Alain Vanhove

Vooreerst houd ik niet van drukte en al zeker niet van georganiseerde drukte. Waarom moet ik mij verplicht voelen om met vele anderen vrolijk te zijn? Dat heeft natuurlijk met mijn psyche te maken en daar hoeven festivalgangers en organisatoren zich eigenlijk niks van aan te trekken. Feest ik niet graag? Ben ik een zuurkous? Lijd ik aan één of andere massafobie? Wil ik mij als toneelmaker eerder onderscheiden van een groep dan me erin te verdrinken? Ben ik hierin de enige? ... Geloof ik met Nobelprijswinnaar Elias Canetti in zijn 'Masse und Macht' dat de mens voor niets meer vreest dan voor de aanraking door iets onbekends? Dat hij zich dus afschermt met kleren, deuren en andere grenzen, maar als wankel individu in wankle tijden van die vrees wil verlost zijn? Dat hij dan met ontbloot bovenlijf onderduikt in een groep, op zoek naar een massagevoel in grote ruimtes, met kreten en applaus voor gelijkvormige evenementen? Voel ik me meer mezelf in die min of meer uniforme kledij? Wat doe ik als individu na een festival,

na een betoging? Wat ik in groep zo vurig nastreefde en binnen 'ons' bereik voelde, lijkt even snel af te sterven als ik weer thuis ben. Ontstaat dus mijn terughoudendheid uit de tegenstelling van het eenzame maar toch ook nieuwsgierige jongetje?

“Wat ik in groep zo vurig voelde, blijkt even snel af te sterven als ik weer thuis ben.”

Vervolgens maant de ervaring van zowel actieve deelnemer als van passieve toeschouwer me aan tot voorzichtigheid. Wie ooit actief deelnam aan zo'n festival, toernooi of wedstrijd, beseft dat de objectiviteit in selectie en beoordeling nooit honderd procent is. Vrienden, bekenden, geestverwanten en luide roepers hadden altijd wel een voetje voor... Organisatoren zetten een festival immers graag naar hun hand.

Natuurlijk zullen krijgers en gevers van 'punten' of centen dit bij hoog en bij laag ontkennen. Alleen als het aanbod heel beperkt is, dalen de eisen van de organisatoren.

Hierin verschillen theaterfestivals grondig van andere evenementen. Theatermakers streven naar een band met hun publiek, maar zij willen zich ook wel eens vergelijken met hun collega's. Ben ik beter dan ...? Ben ik wel goed genoeg? Amateurgezelschappen hebben hieraan behoefte, zeker als ze zichzelf ernstig willen nemen. Ze spelen immers iets te veel voor hun typisch publiek van vrienden, familie en kennissen. Zijn hun waarderingen altijd voldoende correct? "We vinden het prima, Staf, dat je toneelspeelt, maar dat we ook nog telkens moeten komen kijken!" Pijnlijk toch?

De tegenstelling tussen artistiek presteren en zakelijk oordelen heeft gelukkig (?) de meeste toernooien naar af geleid. Denken we maar aan het

'Tornooi der Lage Landen in Elsloo', de 'provinciale toernooien' en zelfs aan het 'Landjuweel'. Maar zonder enige kwaliteitscontrole zien we op sommige festivals vaak tenenkrommende toneelpogingen of zelfverklaarde geniale puberale opvoeringen, soms letterlijk onverstaanbaar en zo opgeblazen egocentrisch dat het uiteindelijk gênant wordt. Ieder heeft het recht om op een podium te kruipen, en niemand is volmaakt, maar ik ben toch graag een verwittigd man.

“We spelen iets te veel voor een typisch publiek van vrienden, familie en kennissen.”

Luid ik hier dan de doods-klok over de festivals? Helemaal niet! Bedankt, dat je niet bent afgehaakt.

Zolang er organisaties zijn die graag de voorwaarden creëren om in een beperkte tijd op een afgesproken ruimte onze 'kunsten' te laten bewonderen, heet ik ze hartelijk welkom. Het is goed te zien dat er nog anderen zijn die op andere manieren proberen eenzelfde hobby te beoefenen. Dat niet elke generatie op dezelfde wijze over theater denkt. Dat oude gewoontes nieuwe invullingen krijgen. Dat de essentie van hier en nu telkens wint van wat is opgenomen en gereproduceerd.

Dat nieuwe vormen van bewegen en spreken nieuwe mogelijkheden aanboren. Dat ik ervaar dat met meerderen zijn, gelukzalige momenten kan opleveren. Dat een voorstelling die me diep raakt, me niet alleen dankbaar maar ook nederig kan maken. Dat toneel een dynamisch gegeven is.

Elk festival confronteert me ook met de fundamentele vraag: 'Waarom doen we dit?' Waartoe dient de bezigheid van het toneelspelen? Oké, ik amuseer me, ik doe het graag, ik voel me min of meer gewaardeerd. Toneel maakt me misschien minder eenzaam. Maar welk verder nut heeft het? Of is dit een dwaze vraag bij 'kunst'? Moet ik politieke statements maken? Hanteer ik de voorhamer of hoop ik op de interpretatiekracht van mijn publiek? Spring ik tot vervelens toe op de kar van de huidige thema's? Ik weet toch dat ik de wereld niet kan veranderen, maar soms wel een beetje een individu op andere gedachten kan brengen...

Elke reden tot tegenzin draagt ook de mogelijkheid tot waardering in zich.

Dus leve het festival! Laat ons maar feesten!

“Elk festival confronteert ons met de vraag 'Waarom doen we dit?'”

'Kast' - Die andere twee © Karolina Maruszak

MELD JE AAN VOOR DE FESTIVALS VAN OPENDOEK!

In 2022 staan de vaste theaterfestivals van OPENDOEK weer op het programma! En daarvoor zijn we op zoek naar leuke theatervoorstellingen uit heel Vlaanderen en Brussel. Wil jij met jouw voorstelling deelnemen aan een van onze festivals? Twijfel dan niet en meld je nu aan!

SPOTS OP WEST

7 tot 10 juli 2022

Komende zomer wordt het charmante Westouter weer de setting voor dit locatietheaterfestival. En er valt wat te vieren, want Spots op West blaast 20 kaarsjes uit! Voor deze jubileumeditie zijn we op zoek naar voorstellingen (van max. 45 minuten) met een beperkte opbouw- en afbraaktijd en weinig technische vereisten.

Jouw voorstelling op Spots op West? Stel je kandidaat via ons inschrijvingsformulier, ten laatste op 13 februari.

Ga naar www.opendoek.be/spotsopwest/2022 of scan deze QR-code!

LANDJUWEELFESTIVAL

2 tot 6 november 2022

Het Landjuweelfestival toont een scala van de meest belangwekkende voorstellingen die het voorbije seizoen te zien waren in heel Vlaanderen en Brussel. In 2022 houden we halt in Turnhout. Heb je een geschikte voorstelling op stapel staan? Aarzel niet om een evaluatie aan te vragen. Wie weet speel je volgend jaar in Turnhout!

Vraag je evaluatiebezoek voor het Landjuweelfestival aan via www.opendoek.be/landjuweel/aanmelden-2022 of scan deze QR-code!

De eeuwenlange samenhang tussen feest en tragedie in het theater

BERNARD SOENENS

Theater is een feest, ook op het podium. In diverse voorstellingen zijn de personages op weg naar een feestelijke gebeurtenis, met het oog op plezier en verbinding. Het feestvieren onttaardt evenwel in een contradictie en mondt zo goed als altijd uit in een tragedie. Dat motief dateert niet van vandaag. Integendeel. Erwin Jans, dramaturg bij Toneelhuis, legt uit hoe de samenhang tussen feest en tragedie de kern was van het oud-Griekse theater en als bron van het westers theater tot op vandaag zijn invloed heeft.

Feest en tragedie © Dieter Bevers

TRAGEDIES

Erwin Jans: "Opvallend veel tragedies zijn opgebouwd rond de omslag van een feest naar een catastrofe. Agamemnon keert terug uit de oorlog tegen Troje en wordt door zijn vrouw Clytaemnestra feestelijk geprezen als overwinnaar, maar even later vermoordt ze hem. In 'Bacchanten' van Euripides wordt koning Pentheus onthoofd door zijn moeder, een volgeling van Dionysus, tijdens een orgiastisch feest. In 'Medea' vermoordt Medea haar kinderen en de nieuwe bruid van haar ex-man Jason, tijdens diens huwelijksfeest. Shakespeares 'Hamlet' begint met een feest ter gelegenheid van het huwelijk van zijn moeder met zijn oom, de moordenaar van zijn vader. Het stuk eindigt eveneens met een feest en een berg lijken. In 'MacBeth' verschijnt de geest van de vermoorde Banquo tijdens een feestmaal. King Lear organiseert een ceremonie voor de officiële verdeling van zijn rijk, maar dat is het begin van zijn ondergang. En ga zo maar door."

EEN COLLECTIEVE VIERING

In deze voorbeelden komt de samenhang van feest, ritueel, leven, dood, en tragedie - meestal moorden - opvallend duidelijk en scherp terug. Hoe is dat in de Griekse cultuur ontstaan?

Erwin Jans: "De Griekse tragedie is waarschijnlijk ontstaan uit de cultische viering van Dionysus, al heeft het democratisch experiment in Athene wellicht een even grote rol gespeeld. Dionysus is de god van de wijn, de roes en de vruchtbaarheid. In de middeleeuwen is het theater opnieuw ontstaan uit de eucharistieviering. Ook Christus is een soort vruchtbaarheidsgod die net als Dionysus eerst moet sterven om nieuw leven voort te brengen. Geen toeval dat feesten, eten en drank in beide verhalen een belangrijke rol spelen, in een hedonistische en een spirituele variant. Beide vieringen zijn gemeenschapsvormend. De god sterft of offert zichzelf, opdat de gemeenschap hechter en sterker wordt. Die archaische gegevens liggen in de diepte van de theaterervaring opgeslagen. Het theater is in de nacht der tijden waarschijnlijk ontstaan uit het samen dansen en zingen tijdens lente- en oogstfeesten, waarbij de groep na verloop van tijd is uitgesplitst in uitvoerders en toeschouwers."

"Opvallend veel tragedies zijn opgebouwd rond de omslag van feest naar catastrofe."

HUWELIJK EN BEGRAFENIS

"Naast de lente- en de oogstfeesten waren de rituelen van begrafenis en huwelijk cruciaal voor de gemeenschap. Het zijn twee belangrijke overgangsmomenten: twee families gaan een band aan en een levende vervoegt de gemeenschap van de doden. In de tragedies vind je veel sporen van die twee rituelen. 'Hamlet' is zelfs de clash van beide: de begrafenis van zijn vader en het nieuwe huwelijk van zijn moeder."

'Elektra'-Theater Fillet Puur © Katleen Clé

"De god sterft of offert zichzelf, opdat de gemeenschap hechter en sterker wordt."

MODERNE PRODUCTIES

"Naast de klassieke productie, wordt in de moderne producties op diverse wijzen feest gevierd, inclusief ontaarding. In het recente 'Orphans' van Toneelhuis, tg STAN en Kloppend Hert werd het feestelijke beperkt tot het plaatsen van een tafeltje met enkele stoelen, een paar flessen en glazen, die niet aangeraakt worden. Het koppel dat wilde vieren, legt meteen broer Liam op de rooster. 'Festen', naar de film van Thomas Vinterberg, is een aangrijpend verhaal over een familie die vrolijk bijeen komt om de verjaardag van de pater familias te vieren. Dan duikt de verloren zoon op. Tijdens het diner houdt hij een speech waar hij dramatische onthullingen suggereert over een incestperiode in de familie. De feestelijke avond verandert in een slagveld, de verhoudingen in de familie zijn drastisch verschoven en het feestvarken is de zondebok."

folio
JE GIDS VOOR DIEPGAANDER LEZEN

OPENDOEK is je #1
maar de overige veertig cultuurmagazines dan?

Ontdek het beste uit de cultuurmagazines op foliomagazines.be

Met een selectie van de boeiendste artikels en genreoverschrijdende themadossiers. Gratis, uit ♥ voor tijdschriften.

Vlaanderen verbeeldt werkt LITERATUUR VLAANDEREN

HET STIJGEND SUCCES VAN TOTAALSPEKTAKELS

De totaalbeleving 'Lampúr' onder de loep

JOERI ZELCK

De laatste jaren verschijnen er her en der totaalspektakels waar theater, zang, dans, muziek en technisch vernuft elkaar ontmoeten. Een typevoorbeeld van dit soort theater is 'Lampúr'. De voorbije herfstvakantie bewonderden meer dan 10.000 bezoekers dit totaalspektakel in Park Groenenberg te Gaasbeek. Het park werd er voor de gelegenheid omgetoverd tot een feeëriek paradijs met duizenden lichtjes, animatie, videobeelden, soundscapes en theater. Samen met Lampúr-acteur Joeri Zelck onderzoeken we de oorzaak van de stijgende populariteit van totaalspektakels de voorbije jaren en brengen de mogelijkheden, maar ook moeilijkheden in kaart.

'Lampúr' - BAANBREKEND Producties © Nicholas Franck

Theater draait altijd om beleving. Je komt samen met een groep mensen en deelt een ervaring. Een theaterstuk is echt geslaagd wanneer het publiek het gevoel heeft dat ze het 'beleefd' hebben. Ze zijn volledig opgegaan in het stuk en waren zich even niet meer bewust van de buitenwereld. Er werd geen enkel uurwerk gecontroleerd. De kracht van theater schuilt in deze gedeelde beleving. De lach van je buurman werkt aanstekelijk en het stil worden van de zaal bepaalt evenzeer op welke manier jij theater beleeft. Deze belevingswaarde heeft altijd bijgedragen aan het succes van theater. De laatste jaren komt deze troef van theater onder druk te staan doordat belevingswaarde op heel wat andere plaatsen te vinden valt. Het vrijetijdsaanbod is aanzienlijk gegroeid en dit heeft een publiek van 'zappers' gecreëerd, die vooral op zoek zijn naar afwisseling en variatie. De totaalspektakels spelen hierop

handig in door hun unieke en intense aard. Er wordt een hele waaier aan ervaringen aangeboden, wat het gevoel creëert dat het om een niet te missen beleving gaat.

Inhoud en vorm gaan hand in hand

Er hoeft niet aan te worden getwijfeld dat vorm zonder inhoud geen kracht heeft. Er mag een heel leger aan figuranten opdraven in een indrukwekkend decor met de meest spectaculaire special effects, als het verhaal niet sterk is of niet sterk wordt gebracht door de cast, schiet er van de totaalbeleving weinig over. Ook niet elk toneelstuk leent zich tot totaalspektakels. Voor 'Lampúr' werd een verhaal gecreëerd op maat van de locatie: Park Groenenberg in Gaasbeek.

Joeri Zelck: "Het jaar is 1884 en Dane Lampúr werkt als Nikola Tesla's assistent aan de vernieuwing van de eeuw: wisselstroom. Uit liefde voor de plaatselijke markiezin belandt hij in Gaasbeek, waar hij zijn nieuwe uitvinding in de praktijk kan brengen. De beroemde landschapsarchitect Galopin is namelijk bezig met de vernieuwing van het park. Dane grijpt deze mogelijkheid om met de grootste uitvinding van die tijd het park onder stroom te zetten. Niet iedereen is echter voorstander van deze gevaarlijke nieuwigheden."

Niet alleen verhaal en locatie gaan hier hand in hand. De doordachte keuze voor de stroomthematiek opent heel wat mogelijkheden voor lichtspectakel. Niet gratis, maar gemotiveerd door het verhaal.

Vele handen maken licht werk

Het staat als een paal boven water: om dergelijke projecten te realiseren moeten er banden worden gesmeed en samenwerkingen worden aangegaan. Er zijn zoveel verschillende aspecten waaraan gedacht moet worden en zaken die in orde moeten worden gebracht. Het is dan ook aangeraden om de taken op voorhand goed te verdelen en ieders specialiteit aan te spreken. Een goede voorbereiding is alles.

Joeri Zelck: "Al enkele jaren speelden bezielers en initiatiefnemers Bart Fagard en Andy Van Cauwenbergh van BAANBREKEND Producties met dit ambitieuze plan. Dat het uiteindelijk gelukt is om dit prachtige project te realiseren, is te danken aan een goede samenwerking met de gemeentes Sint-Pieters-Leeuw en Lennik. Daarnaast werden ze ook ondersteund door het Agentschap Natuur & Bos en OnOffStage vzw. De voorbereiding was een waar titanenwerk met vele verrassingen onderweg, maar dankzij deze samenwerkingen wisten Bart en Andy elke hindernis te overwinnen."

Variatie en verbazing

De totaalspektakelmaker creëert liefst afwisseling, om op die manier de toeschouwer te blijven verbazen over al wat die tijdens de voorstelling meemaakt en te zien krijgt. Verschillende kunstvormen worden ingeschakeld om dit te bekomen. Het toneelspel wordt ondersteund door dans en (live) muziek. Maar evenzeer het decor, de kostuums en belichting spelen een cruciale rol in de beleving van het publiek.

Joeri Zelck: "In verschillende tijdsloten wandelden de toeschouwers door het park om zo onderweg de hele vertelling mee te maken. Enkele eenakters met acteurs, zangers en dansers verbeeldde sleutelmomenten uit Lampúr's verhaal, maar ook kleinkunstenaars zorgden voor de nodige animo op het pad. De spelers waren uitgedost in prachtige kostuums om er een echt 19de-eeuws sprookje van te maken. Verder was het park bezaaid met prachtige lichtinstallaties die versterkt werden door dromerige soundscapes."

Ontmoetingskansen voor spelers

De belevingswaarde van totaalspektakels beperkt zich niet tot het publiek. Ook voor de spelers en medewerkers is het een unieke ervaring. Het sociale aspect speelt bij dergelijke producties vaak een grote rol. De samenwerking tussen verschillende verenigingen is niet enkel noodzakelijk voor de organisatie, maar creëert tegelijkertijd ook ontmoetingskansen. Je leert nieuwe mensen kennen en werkt samen aan een ambitieus project. Je bent deel van een groter geheel. De weg naar de première is misschien zwaar en inspannend, maar je legt hem samen af. Wanneer alles dan uiteindelijk op zijn plaats valt en het eerste applaus binnenkomt, is de gedeelde trots nog zo groot.

Joeri Zelck: "Er werden audities gehouden om de geschikte acteurs te vinden voor deze productie. Op die manier kregen acteurs uit verschillende verenigingen en zelfs uit andere regio's de kans elkaar te ontmoeten en samen op de planken te staan. Dat is zonder twijfel een meerwaarde voor de groei van de acteur zelf. Ook de intensiteit van het concept was een beleving op zich voor de acteurs. Bij elke nieuwe groep moesten ze hun verhaal opnieuw vertellen, tot soms veertien keer op één avond. Een loodzware, maar ook een dankbare opdracht. De acteur kon zijn spel op die manier voortdurend verfijnen door te anticiperen op reacties van het publiek. Bovendien was het buitenspel een verfrissende ervaring voor veel artiesten. Gewapend tegen de kou, en soms ook tegen de regen, gaven de spelers alles van zichzelf. Een warm team zorgde voor een fijne samenwerking."

De beleving stopt niet bij het applaus

Dat inhoud en vorm niet zonder elkaar kunnen, mag intussen wel duidelijk zijn. Maar ook de context draagt bij aan de totaalbeleving. De omkadering en sfeer bepalen ook deels de ervaring van het publiek.

Joeri Zelck: "Na de voorstelling konden de toeschouwers terecht in een hippe, gezellige buitenbar. Terwijl ze hun handen verwarmden bij de branders, werd er nagepraat. En laat dat nu net zijn wat mensen verbindt bij theater: het napraten, het gezellig nakeuvelen en bespreken van wat zonet getoond werd. Mensen verwonderden zich over al wat ze onderweg hadden gezien en dat wilden ze graag delen met de medetoeschouwers of met de artiesten."

'Lampúr' - BAANBREKEND Producties © Jokko

THEATER IS EEN FEEST, MAAR IS ER OP ELK FEEST OOK PLAATS VOOR THEATER?

TINE CLAUS

Laten we ervan uitgaan dat elke samenkomst in een positieve sfeer een feest is. Dit kan heel groot zijn, zoals een stad die ettelijke honderden jaren bestaat. Een tussenmaat, zoals een trouwfeest of een pensionering. Of ook heel klein, zoals op 1 januari bij de bomma langsgaan om pistoletjes te eten.

Laten we er dan ook van uitgaan dat theater niet alleen toneel is, maar ook vertellen of spreken of dansen of poppenspel. Theater is een verzamelnaam voor wanneer levende acteurs een voorstelling brengen voor publiek.

Dan durf ik stellen dat er op elk feest theater aanwezig is, en dat de gasten zowel de uitvoerders als het publiek zijn. Ik durf niet beweren dat theater altijd de hoofdact is. Op een trouwfeest komen we voor het jawoord, niet voor de sketches van de neven en de nichten. Maar bij stadsverjaardagen horen massaspektakels en bij nieuwjaarsfeestjes horen brieven.

Op de grote feesten is het theater goed voorbereid en het publiek ook. Je hebt een ticket gekocht of de evenementplanning gelezen. Je weet dát er theater komt, ook al weet je niet altijd wát er komt.

Maar op kleinere gebeurtenissen is het concept van het theater veel vager. Het werd niet altijd aangekondigd en de gasten zitten er dikwijls niet op te wachten. Hun geduld wordt soms al beproefd door liedjes met zelfgeschreven teksten, laat staan dat daar dan nog speeches of toneelstukjes op volgen. De gasten zijn gekomen voor het feest, om de andere gasten te ontmoeten, om samen te zijn.

Daarom is het belangrijk om goed na te denken over hoe theater een plek kan krijgen op het feest in kwestie. Het is niet omdat het om een andere setting gaat dan een podium en een zaal vol mensen die een ticket gekocht hebben, dat je je niet moet voorbereiden. Je toneelstukje of je verhaal moet een begin, een midden en een einde hebben. Je moet voor ogen hebben wat je wilt bereiken: wil je het publiek ontroeren, het feestvarken ergens voor bedanken of iedereen entertainen? Hoe lang mag je stuk duren? Wil je iedereen bereiken, of gaat het om binnenpretjes die maar een handvol mensen zullen snappen? Wie is je publiek en hoe risqué kan je gaan? En is je stukje theater wel welkom?

“Ik durf te stellen dat op elk feest theater aanwezig is.”

Omdat het om een samenkomst van verschillende mensen gaat, mag de spotlight gedeeld worden. Op een feest hebben uitvoerders en publiek een hechte band, omdat ze allemaal als gasten aanwezig zijn. De grens tussen uitvoerder en publiek vervaagt.

“De genezing van de krekel” - De Loofblomme © Karel De Puyseleir

“Festen” - Jongeren Landjuweelfestival 2015 © Katleen Clé

Een speech moet niet te lang duren. Een sketch met binnenpretjes mag gewoon oppervlakkig grappig zijn, zodat je het ook leuk kan vinden als je de dubbele bodem niet mee hebt. Een verhaal is het leukst als iedereen een aanknopingspunt vindt, zowel kinderen als volwassenen.

Maar ook het publiek deelt de spotlight. Niet alleen omdat ze in speeches vernoemd worden, of omdat ze sterker reageren doordat ze de uitvoerders beter kennen. Meestal gaat het licht in de zaal niet helemaal uit en zien we elkaar beter. We maken oogcontact, we lachen, we bieden snel een zakdoek aan als we zien dat iemand het nodig heeft. We staan als publiek met één voet in het theaterstuk.

Ook voor improvisatie is er ruimte op een feest, al denk ik daarbij vooral aan vertelkunst. Aan de tafel, bij het aperitief, in de rij aan het toilet. Waar twee of meer mensen samenzijn, kunnen verhalen worden verteld. Ook hier geldt de gouden regel dat een verhaal een begin, een midden en een einde moet hebben, maar er is een oneindige keuze aan onderwerpen.

“Waar twee of meer mensen samen zijn, worden verhalen verteld.”

“Den trouw” - Voorruit Deinze © Katleen Clé

Tegen de bomma vertel je wat je meegemaakt hebt op weg naar de feestzaal. Tegen een collega vertel je wanneer je de nu-gepensioneerde collega voor het eerst hebt leren kennen. Tegen een andere genodigde die je toevallig voor het eerst ontmoet vertel je over je laatste reis. Vertellen is niet alleen maar sprookjes voorlezen voor kinderen, je doet het meer dan je beseft.

“Op een feest hebben uitvoerders en publiek een hechte band.”

Een streepje theater kan een feest in gang zetten, de sfeer verlichten of het ijs breken. Maar soms moet je ook de beslissing nemen om je stuk niet op te voeren. Theater is op een feest niet de hoofdact. Dan kies je er soms beter voor je speech als brief te versturen, een video te maken van je sketch, of gewoon te beslissen dat een volle dansvloer vol lachende gezichten belangrijker is dan jouw moment in de kijker.

Als we bij theater alleen denken aan wat acteurs op een podium neerzetten, doen we onszelf en onze feesten tekort. Al moeten we de geïmproviseerde toneeltjes van de kinderen op familiefeestjes er bij nemen.

HET PLEIDOOI

DIRK TERRYN

In Het Pleidooi bezingt een gepassioneerde theaterliefhebber een theatergerelateerd onderwerp of gebruik dat volgens hem of haar dringend vanonder het stof gehaald mag worden, of meer aandacht mag krijgen. Dirk Terryn, coördinator van de CANON cultuurcel, pleit voor meer cultuur op school.

In ons onderwijs worden cultuur en kunst maar al te vaak beschouwd als het leuke extraatje na het geven van de lessen, de vakantie al voor de deur, of gewoon omdat er nog wat uurtjes moeten worden opgevuld. Onterecht: cultuur is wat betekenis geeft, wat kleur brengt, nieuwsgierigheid prikkelt en inzicht oplevert. Haar plaats is in de kern van wat op school en in de klas gebeurt: goed onderwijs is immers cultuuronderwijs. Naast vakken en leermomenten die specifiek tijd maken voor cultuur en kunst, gaat het ook om de verhalen achter wiskundige formules, geschiedkundige feiten en biologische ontdekkingen.

“Leerkrachten behoren tot de grootste groep vrijetijdskunstenaars.”

Terugblikkend op mijn eigen schooltijd, herinner ik het optreden in de kleuterklas, de leerkracht die uit een spannend boek voorlas, geschiedenis tot leven bracht. Naast leesontdekkingen en de verwondering voor poëzie, denk ik ook aan een leraar die als geen ander moppen kon vertellen. Even hard lachen en dan weer verder met de leerstof. Daar leer je van: grappen wil je immers navertellen.

De volgende keer let je nog meer op de timing, het uitstellen van de pointe, het oogcontact. Twee jaar de kans krijgen om een klastoneel te maken, is toch wel het meest blijven hangen. Naast het genieten van de expressie van anderen is het belangrijk om ook zelf grond onder je voeten te voelen als je je steeds beter en zelfzekerder leert uitdrukken.

Mijn eigen vier kinderen hebben tijdens hun eigen schoolloopbaan, jammer genoeg, te weinig leerkrachten ontmoet die hen cultureel uitdaagden. Zelfs als lezers bleven ze vaak op hun honger zitten. Maar wat een verschil als een van die leerkrachten die kans plots toch aanreikt: voor de oudste was samen een musical maken (wat een teambuilding, wat een enthousiasme) een blijvende herinnering. Ook voor mijn jongsten bleek een voorstelling maken een ware openbaring. Ervaringen die in het geheugen blijven hangen. Daarnaast gaat het ook om kleine dingen: leerstof met elkaar verbinden, vertellen over het ontstaan van een wet in de fysica, leerlingen creatief uitdagen met opdrachten die ertoe doen.

Wat houdt ons tegen? Leerkrachten behoren tot de grootste groep amateurkunstenaars. Dat weten we uit onderzoek. Maar diezelfde groep heeft vaak veel schroom om dat talent in te zetten binnen de schoolmuren. Als gepassioneerde theatermakers liggen hier zoveel kansen: van het letterlijk gebruik maken van werkvormen, als het inzetten in je lesgeven (teacher-in-role, verhalen vertellen...) of zelfs het begeleiden van een productie. En die hoeft niet ingewikkeld

te zijn: zelf koester ik even warme herinneringen aan een mini-voorstelling bij een bundel van gedichten geschreven door de klas als bij een schoolvoorstelling met meer dan 100 leerlingen op een podium.

“Cultuur is niet de slagroom, maar het deeg.”

In de oefening ‘Beter Onderwijs’, die net voor de herfstvakantie door de commissie Brinckman aan de minister en de Vlaamse Regering is voorgesteld, klinkt de noodkreet om leerkrachten terug meer ruimte geven voor hun kerntaak. Ruimte, zo lijkt me, om cultuuronderwijs centraal te stellen. Van volkscultuur, populaire cultuur tot de kunsten: cultuur is niet de slagroom maar het deeg. Van samenhang in de leerstof tot het werken aan de eigen expressie. Cultuur biedt ons de goesting om onze grenzen op te zoeken, te verleggen, te participeren in de samenleving en is de vruchtbare bodem om levenslang te leren. Wat een kans om daar als theaterliefhebber en -maker bij aan te sluiten: van regisseur van een klas- of schoolvoorstelling tot een gezamenlijk project in de buurt.

DE SOUFFLEURS

WAT WAS HET FEESTELIJKSTE MOMENT IN JE TONEELCARRIÈRE?

Ik zou natuurlijk kunnen beweren dat het feestelijkste moment in mijn toneelcarrière de viering van 40 jaar op de planken was, nu alweer een dikke zes jaar geleden. Maar dit herinnert me alleen maar dat ik ouder word. Het feestelijkste moment is telkens weer wanneer we met de hele ploeg kunnen terugblikken op een meer dan geslaagde voorstelling, vertaald in een oorverdovend daverend applaus. Met confetti wordt gestrooid wanneer mensen jaren later nog altijd beweren dat ze er toen toch zo van genoten hadden. Dan wil ik de slingers ophangen.

GWEN DEPREZ

Als enthousiaste musical-kijker en -actrice is theater meermaals al letterlijk een feest geweest. Een trouwfeest, een fuif, een concert ... Zowel voor publiek als voor acteur is theater in de vrolijkste omstandigheden altijd een feest. Als het publiek de zaal buitengaat met een glimlach en een goed humeur, was het sowieso een dik feestje op het podium.

TAJA BOUDRY

Theater is voor mij altijd een feest. Genieten met een grote G, zowel voor als achter de schermen. Het verstand op nul, onderuit zakken in de zetel en verdwalen in een verhaal of spel. Het zien van een stuk, zin krijgen om mee te doen of om op het podium te springen. Genieten van een babbeltje na de voorstelling, met het nodige natje. De verwondering over hoe fijn er werd gespeeld.

KRISTEL DE VREESE

Feest met souffleur © Dieter Bevers

Het Toneeluisje nam deel aan een theaterfestival in Delhi, met 10 jongeren van 13 à 14 jaar. Ze brachten ‘Hinderende kinderen’, een verhaal dat zich in de sloppenwijken van Delhi kon afspelen. Het was best spannend, heel de voorbereiding en de nakende reis naar India. Maar de dag voor ons vertrek was toch een feest. We brachten onze voorstelling nog eenmaal in België en iedereen kwam ons uitzwaaien, ook de toenmalige directeur van OPENDOEK. De schepen van cultuur feliciteerde ons en deed een financiële bijdrage. En onze acteurs verkochten achteraan in de zaal foto's van zichzelf in hun rol. Ze konden het handtekeningen plaatsen niet bijhouden, het was alsof ze een Oscar hadden gekregen. Dit evenement staat in ieders geheugen gegrift: het was een aaneenschakeling van emoties voor deze jongelui. Een waar theaterfeest.

DIRK JANSSEN

Het meest feestelijke moment was toen enkele jaren geleden een van onze oudere spelers, Lieve Vandenbosch, werd beridder door de Orde van Het Gulden Masker. Na 40 jaar dienst als acteur mocht dat wel! Het jaar nadien is Lieve overleden aan kanker, maar de beleving van haar beridding zal ik nooit vergeten in mijn 15-jarige toneelcarrière.

LESLIE GODAU

DRIJFZAND

Het feest is voorbij
het doek nog niet
gevallen, planken
kraken na van duizend
dansende dialogen

die het lichaam recht hielden
in de bochten van een reis
zonder retour of richting
herinnering van vertrek

het feest is voorbij
het doek nog niet gevallen
stoelendans als rollercoaster
één twee drie piano
wie niet weg is is gezien

bloed raast door zenuwbanen
harten pompen op het ritme
van schoenzolen die nazinderen
op de maat van de muziek.

Het feest is voorbij
het doek gevallen
het licht knipt aan
ik sta voor je, midden
in deze roes-ravage
lees ik je lippen.

Je zegt:

'De wereld dragen.

Ik kan het niet langer.

Alleen.'

SPLITSREEN

*Amina Belôrf schrijft proza en poëzie.
In 2020 debuteerde ze met 'Zonder
het licht te breken'. Met deze ode aan
de kwetsbaarheid maakte ze een
voorstelling waarbij ze samen met
muzikante Sarah De Wilde poëzie met
muziek laat samensmelten.*

THEATER ALS FEEST VOOR MENSEN IN KWETSBARE SITUATIES

FRANK WERTELAERS

Ik herinner mij nog het heuglijke moment als kind waarop overal aan bomen en verkeerspalen kleurrijke affiches opdoken. De aankondiging dat het circus weer in de buurt was. Namen als Pipo, Barones of Wiener deden altijd een beetje dromen naar exotische plekken met vreemde gevaarlijke dieren, adembenemende stunts van acrobaten hoog in de nok van de tent en niet te vergeten de grappen en grollen van de clowns. Bovendien ging een trip naar het circus ook altijd gepaard met het vooruitzicht naar lekkers, zoals het toen nog niet zo alledaagse popcorn, een suikerspin of mijn favoriete geglazuurde appel (ook wel liefdesappel genoemd zoals ik bij het schrijven van dit artikel ontdekte). Wat was er meer nodig om de pretlichtjes in de ogen te ontsteken?

tot hun ziekte. Op die manier verliezen ze veel andere rollen: de moeder- of vaderrol, de rol van werknemer, de rol van geliefde... Demiclowns VZW wil vanuit een dramatherapeutische insteek de psychische pijn verzachten die gepaard gaat met identiteitsverlies. De cliënt herwint identiteit: "Moeder wordt weer even wie ze was". Contactclowns Talking Stick trachten op eenzelfde manier vreugdemomenten te creëren voor mensen in kwetsbare situaties in woonzorgcentra en medisch pedagogische centra. In een speels en zorgzaam contact ervaren de contactclowns hoe ogenschijnlijk diep verzonken of moeilijk bereikbare mensen kunnen openbloeien. Info over beide organisaties vind je op www.demiclowns.be en www.contactclowns.be

“Door speels en zorgzaam contact slagen contactclowns erin om diep verzonken of ogenschijnlijk moeilijk bereikbare mensen toch te prikkelen en te laten openbloeien.”

dementie rollen kan aannemen die verloren zijn gegaan'. Personen met dementie worden te vaak gereduceerd

over wat hij of zij later wil worden, welk beroep ze later willen uitoefenen. Inspiratie halen ze uit boeken en films maar ook uit hun directe omgeving: wat papa doet, wat mama doet, wat een leuke oom of de moeder van hun beste vriend doet. Maar niet alle kinderen worden thuis voldoende geïnspireerd over hun toekomst. Gelukkig kunnen zij terecht bij organisaties zoals het ToekomstATELIERdelAvenir (TADA) in Brussel. TADA is een weekendschool waar kinderen uit kansarme wijken praktijkles over beroepen krijgen. Elke zaterdag maken gemotiveerde professionals tijd vrij om kinderen op een plezierige manier te laten proeven van specifieke beroepen zoals IT, verpleegkunde, architectuur, politiewerk ... Er worden ook doe-ateliers georganiseerd rond podiumkunsten. Via onder andere improvisatietechnieken leren ze werken rond basisemoties, boosten ze hun zelfvertrouwen en staan ze sterker in hun schoenen.

Op die manier draagt TADA bij tot geëngageerde jongeren die nieuwsgierig en met een verruimde blik op zichzelf en de maatschappij de toekomst tegemoet gaan. TADA is altijd op zoek naar gastdocenten, dus als je een hartverwarmende activiteit zoekt om een beetje van je tijd op zaterdag te spenderen, dan ben je bij hen aan het juiste adres. Neem het van mij persoonlijk aan dat het zeker de moeite loont!

“Via onder andere improvisatietechnieken leren kansarme jongeren werken rond basisemoties, boosten ze hun zelfvertrouwen en staan ze sterker in hun schoenen.”

Het klassieke circus heeft misschien wat van haar glans verloren, maar met onze podiumkunsten bieden we meer dan voldoende alternatieven om feestmomenten te creëren. Ik kijk alvast naar mijn agenda voor 2022 en ga nu op zoek naar een liefdesappel!

© Contactclowns Talking Stick vzw

© ToekomstATELIERdelAvenir vzw

Misschien is het de herinnering aan een vroeger circusbezoek of een ander feestelijk moment, maar ik herken dezelfde pretlichtjes wanneer ik de mensen van Demiclowns VZW aan het werk zie. Voorlopig zijn ze nog wat onbekender dan de Cliniclowns, maar hun aanpak is voor een groot deel hetzelfde. Ze vertrekken vanuit de grondhouding van de clown om op een subtiele en respectvolle manier therapeutische zorg en entertainment te bieden aan mensen met dementie. De oprichters, clownsduo Stoetel (Lara Debeuf) en Fizzie Lizzie (Lore Dhaenens), omschrijven het zelf zo mooi als 'de creatie van een fantasiewereld waarin de persoon met

WWW.TICKETGANG.COM

TICKETGANG

SCAN ME

TICKETS VERKOPEN WAS NOG NOOIT ZO GEMAKKELIJK!

Zowel online als aan jouw balie*

REGISTRATIES ONLINE VOOR AL JOUW EVENEMENTEN: VOORSTELLINGEN, WORKSHOPS, UITSTAPJES, ...

EENVOUDIGE TOEGANGSCONTROLE VIA DE APP & KRIJG NU JE ZAALPLAN GRATIS ALS OPENDOEK LID

KUNSTENAARS IN DE COULISSEN

Het barpersoneel: “Ik kan mij moeilijk inbeelden dat je meteen naar huis gaat na een voorstelling.”

MATHIEU LONBOIS

In recensies of bij het publiek krijgen ze nauwelijks aandacht, maar neem hen weg en je theatervoorstelling wordt naakt gespeeld, valt zonder licht of gaat niet eens door. In ‘Kunstenaars uit de coulissen’ geven we het woord aan de tovenaars in de schaduw van het grote podium. Aflevering 9: het barpersoneel.

KATRIEN NIJS (35) DE REYNAERTGHESELLEN LEUVEN

“Altijd leuk om te voorspellen wie als laatste zal blijven plakken na de voorstelling”

“Ik ben al 18 jaar lid bij De Reynaertghesellen in Leuven. Dan ben je automatisch vrijwilliger om bardienst te doen bij elke productie, tenzij je zelf meespeelt. Voor mij is het wel meer dan een verplichting, want ik doe het heel graag.”

Wat vind je dan zo leuk aan achter de bar staan?

“Het sociale karakter van de bardienst. Na de voorstelling bedien je dan mensen van allerlei pluimage. Ik voorspel dan graag met mijn mede-tappers wie zal blijven plakken die avond, hoe lang ze zullen blijven plakken en wie we écht met de borstel buiten moeten zetten (*lacht*). Dat gebeurt trouwens heel regelmatig. We sluiten om één uur in het weekend en vaak moeten we mensen dan vriendelijk verzoeken om af te ronden.”

“Dat is natuurlijk een goed teken, want dan heb je goed verkocht! Soms geven mensen zelfs een fooi, een leuke extra voor de kas. De bar is dan ook een belangrijke bron van inkomsten voor ons

Katrien Nijs (links) van De Reynaertghesellen

gezelschap, naast de toegangstickets van de voorstellingen. We gebruiken dat dan om onze producties beter te maken of om een beetje reserve te hebben, voor als de verwarming kapot is bijvoorbeeld.”

“We hebben een eigen zaal als gezelschap en daar is een foyer aan die als barriëte dient. Die verhuren we ook aan andere verenigingen en kringen om recepties te houden. Onze mensen staan dan achter de tap, om wat extra geld in het laatje te brengen. Altijd een speciale ervaring om ook voor je niet-vaste klanten op te dienen en nieuwe mensen te leren kennen.”

Wat zijn je favoriete momenten daar achter de bar?

“Dat is onmogelijk te zeggen. In deze zaal heb ik al 18 jaar lief en leed gedeeld met mijn vrienden. Het voelt als thuis. Ik ben zo zot van onze foyer dat ik hem eens heb afgehuurd voor het verrassingsfeest voor de zestigste verjaardag van mijn mama. Mijn vrienden van De Reynaertghesellen kwamen dan tappen. Het feestje was zo geslaagd dat mijn mama nog altijd zegt dat het de beste dag van haar leven was. Niet haar huwelijk, niet mijn geboorte, maar haar verrassingsfeest in de foyer van De Reynaertghesellen (*lacht*).”

Heb je de bar dan gemist toen corona cultuur in de greep had?

“Enorm. Gelukkig hebben we in oktober 2020, in die kleine *window of opportunity* tussen twee coronagolven door, nog eens kunnen spelen. Anders was de pauze zo vreselijk lang geweest! In september dit jaar hebben we een benefietdag gehouden om weer wat geld in het laatje te krijgen, want de vaste kosten bleven doorlopen tijdens de coronacrisis. Ik gaf toen zelfs een pianoconcertje!”

“Het doet mensen duidelijk deugd om nog eens buiten te komen en opnieuw naar het theater te gaan. Mij doet het ook deugd om met een grote glimlach achter de bar te staan met collega-acteurs. Naast ons vaste publiek heb ik ook al andere mensen gezien bij onze voorstelling van oktober. We hebben dit seizoen trouwens heel wat op de planning staan, we gaan voor een inhaalbeweging. Dus hebben we ook veel mensen nodig om onze zaal te vullen! Iedereen is welkom bij ons, voor sfeer en gezelligheid en democratische prijzen.”

Achter de schermen - Wilskracht en Vreugd Galmaarden

HUGO COOLS (65) WILSKRACHT EN VREUGD GALMAARDEN

“Als barman heb je de ambiance na de voorstelling mee in de hand”

“Meehelpen achter de bar bij Wilskracht en Vreugd in Galmaarden is niet zomaar een hobby voor mij. De mensen in de toneelvereniging zijn mijn beste vrienden. Ik doe niets liever dan hen een plezierig moment te bezorgen.”

Hoe ben je als barman bij Wilskracht en Vreugd terechtgekomen?

“Galmaarden ademt theater. Er zijn twee grote families, de familie Mertens en de familie Cools, die bijna allemaal in het toneel zitten. Het is ongelooflijk hoeveel toneelstukken onze beide families hebben opgevoerd. Dat zit echt in ons bloed. Mijn

vader en moeder, mijn tante en mijn meter waren allemaal actief voor of achter de schermen. Mijn dochter heeft al geacteerd, mijn zoon heeft voor de belichting gezorgd, mijn kleinkinderen kunnen acteren...”

“Mijn vrouw en ik zijn er dus ook ingerold natuurlijk. Helaas is mijn vrouw er niet meer, maar zij was de vaste schminkster, samen met mijn zus. Ze heeft meerdere cursussen gevolgd om dat zo perfect mogelijk te doen, zo was ze wel. En ik? Ik zal alleen op de planken staan als het écht moet, als figurant. Het allerliefst werk ik mee achter de bar en zorg ik ervoor dat de acteurs met volle magen kunnen optreden, maar ik help ook regelmatig een handje bij de decors.”

Wat maakt iemand een goede barman?

“Een glimlach en veel goesting om de handen uit de mouwen te steken! Dat komt bij mij vanzelf, want er is geen betere manier om met je vrienden iets te vieren dan samen een glas te drinken. Aan de toeg ontstaan altijd zoveel mooie herinneringen, zeker na een voorstelling. Die ontlasting bij de acteurs, samen lachen en napraten... Dat is het tofste wat er is, de kers op de taart.”

“De acteurs zorgen voor vertier tijdens de voorstelling, maar als barman heb je zelf de ambiance na de voorstelling mee in de hand. Ik ben dan ook een echte sfeermaker. Ik zou nooit een grote rol willen spelen in een productie, maar als we tijdens de receptie scènes uit de voorstelling naspelen, ben ik de eerste om mee te doen. Soms moeten ze mij zelfs tegenhouden, omdat ik er zo in opga (*lacht*).”

“Ik was trouwens beroepshalve kok. Daarom vind ik het ook fijn om voor de catering te zorgen, zodat de acteurs zich op hun rol kunnen focussen. En aan het einde van een productie bezorg ik iedereen nog een smakelijke verrassing. Dan bak ik een taart in het thema van de voorstelling!”

KWANTITEITSTHEATER

DAT MAG AL EENS GEVIERD WORDEN!

De rubriek 'Kwantiteitstheater' geeft je de markantste cijfers over het amateurtheater. In deze editie: de vieringen van OPENDOEK door de jaren heen.

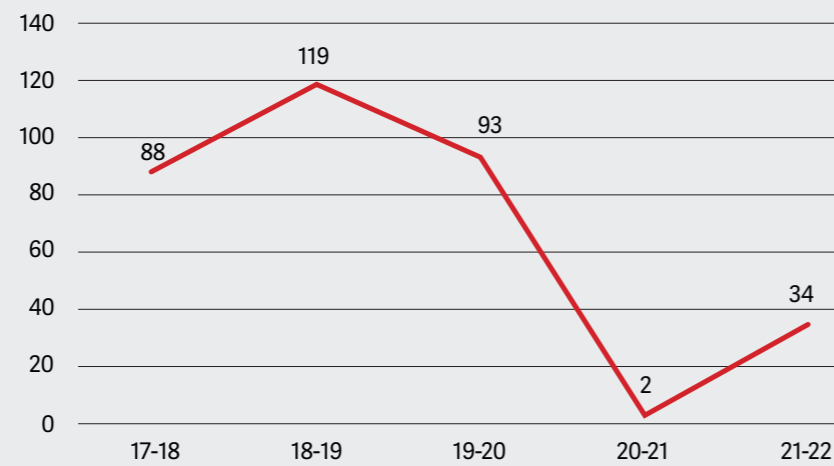
VANESSA VAN GOETHEM

OPENDOEK viert al 20 jaar spelers en gezelschappen die een bepaald aantal jaren op de teller hebben staan. Want een groot engagement mag wel eens in de bloemetjes worden gezet! Sinds 2017 hoort daar ook een mooi geschenk bij: een zeefdruk van de Mechelse Kunstenaar Obed Vleugels. Wij doken in jullie aanvragen, op zoek naar trends en eigenaardigheden.

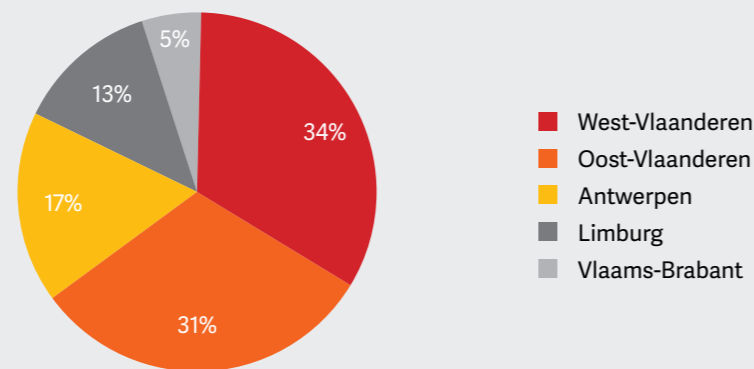
Sinds 2017 werden er maar liefst 336 personen gevierd die 15 jaar, 25 jaar of 50 jaar actief zijn binnen het vrijetijdstheater. De meeste vieringen vonden plaats in het seizoen 2018-2019, hoewel we zien dat seizoen 2019-2020 goed op weg was om het nieuwe topjaar te worden als er geen pandemie de kop had opgestoken. We zijn blij te merken dat de waardering voor spelers, makers en helpende handen weer op gang komt in dit nieuwe seizoen, met al 34 aanvragen sinds september.

De stevigste feestgangers zitten in Oost- en West-Vlaanderen. Zij nemen 65% van alle vieringen voor hun rekening. Zijn er in deze provincies meer langdurig geëngageerde liefhebbers te vinden? Of wordt de kans om te vieren er gewoon sneller aangegrepen? We laten het helemaal aan eigen interpretatie over!

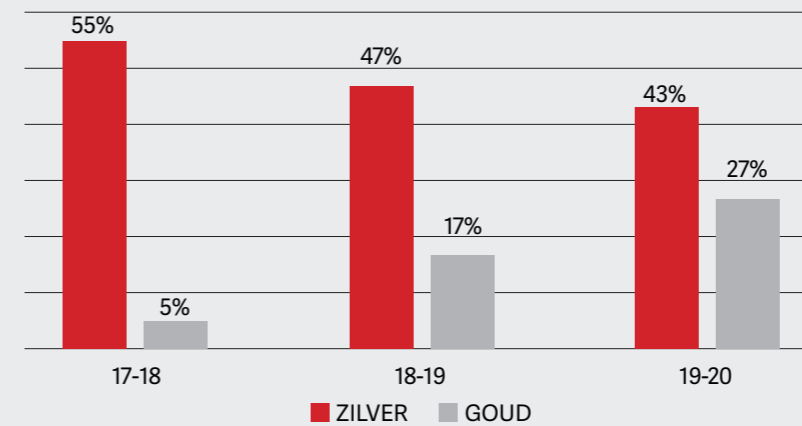
AANTAL GEVIERDE PERSONEN PER JAAR

GEVIERDE PERSONEN SINDS 2017 PER PROVINCIE

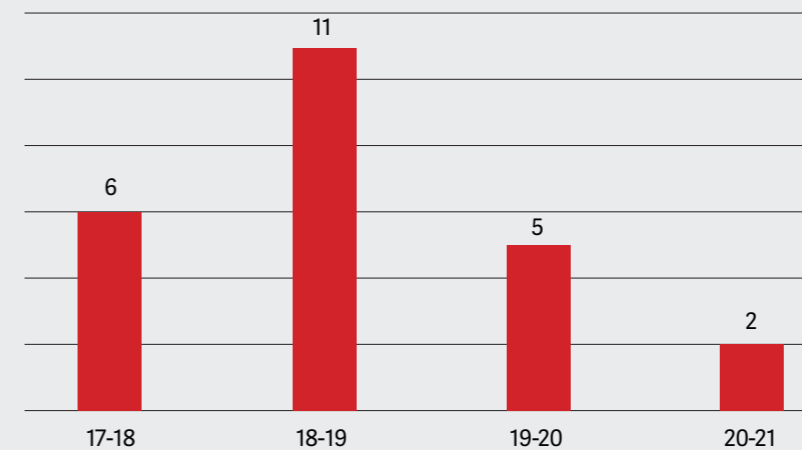

PERCENTAGE ZILVER EN GOUDEN VIERINGEN

Jarenlange inzet wordt beloond en net zoals bij een huwelijk spreken we over een zilveren viering (bij 25 jaar inzet) en een gouden viering (bij 50 jaar inzet). Wist je trouwens dat er sinds 2017 al 56 personen met 50 jaar dienst werden gevierd? Dat is samen 2800 jaar aan theaterervaring! En de teller blijft voortlopen. Langs de ene kant zien we een lichte daling in het percentage zilveren vieringen, terwijl het aandeel van de gouden vieringen gestaag toeneemt. Eén ding is zeker, onze liefhebbers zijn theater nog lang niet beu.

AANTAL GEVIERDE GEZELSCHAPPEN

En hoe zit het dan met de gezelschappen? Want ook hun bestaan wordt op regelmatige basis gevierd. 23 gezelschappen vierden sinds 2017 hun 25, 50, 75 of 100-jarig bestaan. Eén gezelschap deed daar nog een schepje bovenop en mocht in 2018 op 3 februari 125 kaarsjes uitblazen.

Wil jij ook een medewerker of speler in de bloemetjes zetten? Iemand bedanken om de ruggengraat van het gezelschap te zijn? Iemand vieren die zich al jaren zonder morren inzet achter of voor de schermen? Of bestaat je theatergroep al 25 jaar lang, of een veelvoud daarvan? Surf naar www.opendoek.be/info/jubileum en doe een aanvraag!

'De genezing van de krekel' - De Loofblomme © Karel De Puyssseleir

LANG ZULLEN ZE SPELEN

'Vijf lesbiennes eten een quiche' © Opacity on flickr

WIST JE DAT?

WANNEER THEATER EN FEEST SAMENVALLLEN

DOMINIC DEPREEUW

Mensen die samenkomen om gezamenlijk iets te beleven. Die omschrijving geldt zowel voor theater als voor feest. En zo zijn er nog wel wat overeenkomsten te vinden. Theater en feest zijn altijd al nauw met elkaar verbonden geweest. Wanneer er een heuglijke gebeurtenis plaatsvindt, of wanneer iets wordt herdacht, is daar gewoonlijk een feest aan gekoppeld en niet zelden ook toneel. Hier enkele plezierige voorbeelden van wanneer feest en theater samen van de partij zijn.

1 STOMME GESCHIEDENIS

Doorheen de geschiedenis is theater vaak een deel blijven uitmaken van feesten. Bij plechtige en feestelijke momenten, zoals het aantreden van een nieuwe koning of historische herdenkingen hoorde -en hoort vaak nog steeds- toneel.

Eén keer heeft theater zelf geschiedenis geschreven. Dat was op 25 augustus 1830, toen in de Muntshouwborg in Brussel de opera 'De Stomme Van Portici' werd opgevoerd. Er hing toen al onvrede in de lucht over de overheersing van de Nederlandse koning Willem I, maar deze voorstelling had alles in huis om op dat moment de emoties nog aan te wakkeren. De opera had een decor dat voor die tijd evenveel indruk maakte als dat van een grote musical vandaag en draait net als 'Les Misérables' om opstand en verzet tegen vreemde overheersing. De vlam sloeg in de pan bij het publiek en er braken anti-Hollandse rellen uit die uiteindelijk leidden tot de Belgische onafhankelijkheid. De opera-uitvoering werd nota bene gegeven ter viering van de 58ste verjaardag van koning Willem I. Dat feestje pakte anders uit dan verwacht.

Gaandeweg is 'De Stomme van Portici' wat uit de mode geraakt, maar wist je dat het verhaal toch nog in de Verenigde Staten is verfilmd? Dat gebeurde in 1916. Films waren toen nog zonder geluid, dus het kwam hier vast goed uit dat het hoofdpersonage stom was.

2 KATER

Toneelschrijvers hebben altijd al een zwak gehad voor feestjes die misgaan. William Shakespeare, Oscar Wilde, Anton Tsjechov, Harold Pinter, Bertold Brecht, Alan Ayckbourn en recenter Arne Sierens en Thomas Vinterberg - om maar enkele bekende namen te noemen - beschreven allemaal feesten die uiteindelijk toch niet zo gezellig uitpakten. De Britse schrijfster, actrice en regisseur Jane Arden schreef ook een dergelijk stuk en noemde het simpelweg 'The Party'.

Uit het ruime aanbod van toneelstukken over feesten die een bocht nemen, vermelden we graag nog deze twee, gewoon omdat hun titel al klinkt als een feestelijke uitnodiging.

In 'De heilzame werking van appelsap' door Hugo Renaerts krijgt een verlovingsfeest bij een rijke familie een onverwachte wending wanneer het personeel stiekem whisky mengt in het glas van de vader, die het alleen maar gewend is om appelsap te drinken ... 'Vijf lesbiennes eten een quiche' door Linder Evan en Hobgood Andrew is als titel al een feest op zich! In dit stuk wordt een feestelijk ontbijt van de lokale vrouwenvereniging verstoord door een luchtalarm, waardoor 5 vrouwen uiteindelijk een tijdlang samen moeten verblijven in een atoomschuilkelder. Zeg maar: een quiche met alle ingrediënten voor een foute party.

3 SCHIMMEL IN DE LUCHT

En dan is er nog dat jaarlijkse feest dat eigenlijk verrassend veel gemeen heeft met theater: Sinterklaas. Zoals goed theater heeft het sinterklaasfeest iets magisch, heeft het personages waarin je moet geloven om er optimaal van te genieten en bezorgt het ons een heerlijk avondje. Duizenden mensen die anders niets hebben met toneel vertolken begin december de rol van hun leven. Om de rollen van Piet en Sint nog wat meer body te geven, zijn hier enkele minder bekende weetjes over die personages.

Volgens volksdeskundigen heeft de sinterklaasviering te maken met de Wodanfeesten die de Germanen rond die tijd vierden. Wodan wordt ook voorgesteld als een grijsaard met een lange baard en een rode mantel. Ook hij verplaatst zich met een schimmel door de lucht. Ook hij heeft een dik boek bij zich. En ook hij heeft een helper: Norwi. Die mythe is gaandeweg vermengd geraakt met het verhaal van Sint-Nicolaas die leefde van 270 tot 6 december ca. 340 na Christus. De donkere helper Norwi werd Zwarte Piet, de ook donkere helper van Sinterklaas. De kleur van Zwarte Piet heeft dus eigenlijk oorspronkelijk niets te maken met etnische afkomst en evenmin met een schoorsteen. Het was oorspronkelijk een duister personage en dat kwam tot uiting met een donkere kleur. Het christendom diaboliseerde Zwarte Piet tot slaaf van de Goede Sint die de taak had om kinderen af te schrikken en hen zo te waarschuwen voor de christelijke hel. De 'look' van Piet is natuurlijk wel veranderd doorheen de eeuwen. Sint-Nicolaas was een bisschop in Turkije en hij had persoonlijke dienaren: pages. De kleding die de Pieten meestal dragen is de typische 16de-eeuwse kleding voor pages. Ook de naam van de helper is trouwens al vaak veranderd. De trouwe hulp van de Sint heette in het

'De staf van Sinterklaas' - Poppenkastgezelschap de Zoetekwakkel © Bjorn De Vree

verleden ook al Jan de Knecht, Hans Moef, Pikkie, Trappadoeli, Nicodemus en Assiepan. In het Duitstalige deel van Zwitserland heet hij Schmutzli, toch wel de schattigste naam uit het rijtje.

Het sinterklaasfeest zoals we het nu kennen, hebben we trouwens te danken aan een kinderboek uit 1850. Hoewel de traditie al meer dan 1.000 jaar oud is, was het ene Jan Schenkman die de Sint en zijn feest de vorm en de looks heeft gegeven die we nu gebruiken. Schenkman had het voor het eerst over een stoomboot uit Spanje en beeldde de Sint af in een lange rode mantel met staf in de aanslag. Dat de vormgever van Sinterklaas zelf Schenkman heet, vinden wij alvast een mooi detail. Eeuwenlang had Sinterklaas trouwens maar één helper. Pas sinds de Tweede Wereldoorlog wordt de goedheilig man vergezeld van een hele verzameling Pieten. Kortom: de opvoering van het sinterklaasfeest heeft al heel wat vormen gekend en verandert door de tijden heen. Je kan hier dus moeilijk Pietje Precies zijn ...

4 KERST

Zoals de encenering van Sinterklaas doorheen de eeuwen is veranderd, geldt dat ook voor het andere feest waar we in december niet aan ontkomen: Kerstmis. Het aantal toneelstukken met een Kerstthema is haast niet te tellen. Ook bij het kerstfeest is het huidige beeld zwaar beïnvloed door diverse opvoeringen van kerstspektakels.

Charles Dickens introduceerde bijvoorbeeld het ideaalbeeld van een witte kerst. Hij kende in de eerste acht jaar van zijn leven een sneeuwrijke kerst en heeft dat beeld meegenomen in zijn latere verhalen. Wist je trouwens dat 'A Christmas Carol' van bij het begin een grote hit was? Het boek, met illustraties van John Leech, verscheen op 19 december 1843 en was op 22 december al uitverkocht: 6.000 exemplaren binnen drie dagen! In eigen land is Felix Timmermans zowat de oer-kerstspelschrijver met zijn stuk 'En waar de sterre bleef stille staan'. Daarin ontmoeten drie arme schooiers Jozef en Maria, maar ook de duivel.

Er zijn zoveel kerstspektakels dat we erover kunnen schrijven tot onze pen leeg is. Een gepaste titel is dan wellicht 'waar de ster bleef stylo staan'.

Feit blijft dat theater al 25 eeuwen lang verbonden is aan feesten. Vaak is dat ter verering van de een of andere god: voor de een troost en houvast, voor de ander voer voor onnozele kinderen.

ZET DE GLAZEN KLAAR!

NIELS NIJS

Vrijdagavond. Cultuurcentrum De Grote Post in Oostende. Een glas bier in mijn linkerhand. Een glas bier in mijn rechterhand. Iedereen aanwezig zag net dezelfde voorstelling en met de beelden nog vers op mijn netvlies gebrand, schiet de dj de eerste plaatjes op de dansvloer. Iedereen danst. Iedereen lacht en is vrolijk. De situatie die ik hier schets is geen utopische koortsdroom. Het is het Landjuweelfestival in Oostende, een paar jaar geleden. En als mijn introductie het nog niet duidelijk maakt, dan schrijf ik het graag voluit: het Landjuweelfestival is een feest. Van heinde en verre komen toeschouwers kijken naar voorstellingen die OPENDOEK selecteerde. Het publiek vergaapt zich aan het talent dat rondzwerft in het Vlaamse theaterlandschap en applaudisseert zich te pletter. Een feest, dus.

Het is een mooie traditie, het Landjuweelfestival. Niet enkel viert het mooie voorstellingen die gezelschappen over heel Vlaanderen op scène zetten, het viert ook het hele proces dat inherent aan theater verbonden is. De enthousiaste eerste lezing, het samen repeteren met vrienden, de gedeelde spanning achter de coulissen tijdens de première, wanneer het publiek binnenstroomt, en als klap op de vuurpijl: het applaus dat de zaal vult. En dan de ontmoetingen in de foyer achteraf, waar het publiek zich mengt met de ploeg en ze allen vertellen over de ervaring die ze samen deelden. Met een lach of traan, wat maakt het uit? Het is hét feest bij uitstek. Een feest waar iedereen welkom is.

Er is niets aan theater dat niet te vieren valt. Het is een plek waar mensen samenkomen. Mensen met allerlei achtergronden delen de tribune en stappen in hetzelfde verhaal. Een feest van diversiteit. Mensen die op de scène stappen en zich te goed doen aan hun eigen fantasie. Een feest van verbeelding. Mensen die vanuit de tribune de lichten en het geluid bedienen, terwijl mensen achter het doek nog snel de kostuums bij elkaar naaien. Een feest van vele handen maken licht werk. Alle aspecten van theater zijn een feest en het is onze verantwoordelijkheid als maker, speler en toeschouwer om dit te blijven vieren.

Toegegeven, het is geen eenvoudige taak. Genieten als plicht klinkt tegenstrijdig, maar we moeten er ons voor behoeden om het feestgedruis te laten vergaan in het maak- en repeteerproces. Wanneer een voorstelling geannuleerd wordt of je vanwege nieuwe maatregelen de cast en crew moet halveren, denk je niet meteen: "Feest!". Maar we moeten het blijven doen. Blijven flesjes opentrekken wanneer je met de ploeg voor de eerste keer het script doorneemt en blijven glimlachen wanneer je voor de tiende keer de buiging maakt. Blijven geloven in het volksfeest dat theater kan zijn. En vooral blijven geloven in de verbindende kracht van theater.

Want theater is een feest waar we samenkomen. En als ik eerlijk ben, hebben we daar niet eens een dj met lekkere plaatjes voor nodig. Gewoon elkaar. En een steengoede voorstelling. Dus laat ons het theater blijven vieren. Zet de glazen klaar en vul ze met ideeën, enthousiaste makers en spelers. Vergaar een hongerig publiek dat snakt naar verhalen en doof de lichten. Laat het feest beginnen.

RE PER TOIRE

Ieder nummer grasduinen we in de collectie van de Theaterbib van OPENDOEK op zoek naar interessante teksten. Toch je gading niet gevonden? Neem dan een kijkje in onze catalogus. Alle besproken teksten kan je lenen via <https://bib.opendoek.be>

FERNAND COREMANS, MAGGY CUPPENS, PETER DE PAUW, ALEX DESIRON, LEO VAN DEYCK, BASTIAAN MALCORPS EN DE VLAAMSE TONEELAUDEURS (VTA)

Florian Zeller DE WAARHEID

"De leugen is enkel ondeugd, wanneer ze kwetst."

KOMEDIE
2D/2H, MIDDELBARE LEEFTIJD

Twee bevriende echtparen. De mannen hebben elk een stiekeme verhouding met de vrouw van het andere koppel. In spitse dialogen wordt, in naam van de vriendschap, een schild van leugens boven de waarheid gehouden. Levensecht en boeiend, met een verrassend slot. De toeschouwer wordt telkens weer op het verkeerde been gezet.

Een aanrader, maar voor de acteurs een zware klus. (AD)

Fleur van Greuningen HUGO EN IK

"Wees jezelf in een mooie(re) wereld"

JEUGDTHEATER
1D/1H

Jip schrijft graag 'gekke' verhalen, liefst over een nieuwe, andere wereld, waar alle mensen lief zijn voor elkaar. Haar klasgenoten vinden dit raar en lachen haar uit.

Opa tracht haar wat op te monteren en neemt haar mee naar het museum. Daar vertelt hij haar fantastische verhalen uit het verleden, o.a. over Hugo de Groot, politicus en rechtsgeleerde uit de 17de eeuw. En plots trekt opa een witte kraag aan en transformeert in Hugo de Groot. Hugo vertelt dat hij vroeger een heel belangrijk man was – dat ook hij de wereld mooier wou maken, maar dat de mensen hem wat vreemd vonden, net als Jip.

Een fantasievol spel voor twee acteurs, dat zich afspeelt in een museum. (LVD)

Sam Shepard HET ECHE WESTEN

"Twee onnozelaars die elkaar achtervolgen door Texas? Dat is bullshit, dat verhaal!"

TRAGEDIE
1D/3H

True West refereert naar het najagen van de grote Amerikaanse droom van succes en een nieuw leven. Grote broer Lee is een leegloper en dief. Kleine broer Austin is een scenarioschrijver die droomt van een doorbraak. Austin heeft afgesproken met Saul, een producent van films, om een deal te sluiten voor zijn scenario. Het is echter Lee die een deal maakt met Saul dankzij een ter plaatse verzonden western. In 9 scènes ontploft de Amerikaanse droom.

Deze tekst lijkt eerst over koetjes en kalfjes te gaan, of in dit geval over coyotes en krekels. De twee broers dragen het stuk. Dit stuk is een pittige uitdaging voor de twee acteurs en de regisseur die samen kleur moeten geven aan de verborgen subtekst, de achtergrond, de jaloezie, de onderliggende frustraties. (PDP)

Pol Anrys ESCAPEROOM!

"Zoveel jaar later blijkt er een hedendaagse Assepoester te bestaan..."

KOMEDIE
7D OF 5D/2H

Ella werd haar hele leven lang stevig onder de knoet gehouden door haar stiefzussen Drizzy en Stacy. Maar de toekomst lacht Ella toe wanneer ze Thomas ontmoet, de enige zoon van de grote schoenenmagnaat Wouter De Prins, en een jaar later met hem in het huwelijksbootje stapt. En zoals quasi iedere bruid tegenwoordig te beurt valt, wordt ook voor Ella een vrijgezellenfeestje georganiseerd door haar vriendinnen. Stacy en Drizzy zijn daar ook op uitgenodigd; zij het vooral uit morele verplichting. Na een creatieve voormiddag en een lekkere lunch komen de vrouwen aan in een escape room waaruit ze op anderhalf uur tijd moeten ontsnappen ...

Een verrassende komedie die een klassiek sprookje koppelt aan een hedendaagse setting. (VTA)

René Gybels

KERSTMIS IN DE ZEGEN DER JAREN

KOMEDIE
6D/6H

In het exclusieve rustoord Zegen der Jaren slijten de bejaarden een schijnbaar vredige maar eentonige en, vooral tijdens de kerstdagen, eenzame oude dag. Een strenge moeder-overste zwaait de plak. Vlak voor Kerstmis doet Metten zijn intrede. Hij is een keuterboer en vrijgezel. Wanneer hij hals over kop verliefd wordt op Valerie, een bejaarde weduwe, is het gedaan met de rust. Moeder-overste wil de boer voor zichzelf inpalmen. Enkel een mirakel kan moeder-overste van mening doen veranderen.

De schrijver geeft zelf aan dat het stuk zich niet enkel in het hedendaagse kan situeren, maar ook in een vroegere tijd. De tekst biedt tien oudere acteurs enkele heel fijne rollen, en richt zich ook vooral op een ouder publiek. (MC)

Deirdre Kinahan

SPINSELS (SPINNING)

"Maar het einde, dat kan ik niet veranderen."

DRAMA
3D/1H

We zijn getuige van de confrontatie tussen Conor en Suzan. Hij heeft haar dochter Annie vermoord en zij heeft hem nooit vergeven. In een reeks door elkaar vloeiende flashbacks overlopen ze samen nog eenmaal de aanloop tot het fatale moment. We ontdekken dat het leven niet altijd zwart-wit is; dat de termen dader en slachtoffer soms in hetzelfde hokje passen.

Een beladen thema dat zeer mooi en poëtisch vormgegeven wordt. De flashbacks volgen elkaar in snel tempo op en vloeien naadloos in elkaar over. Dit voor het publiek duidelijk houden, is een hele klus voor de scenograaf, klank- en lichtman, decorbouwer ... Dit stuk geeft ongetwijfeld aanleiding tot duchtige gesprekken achteraf, wees voorbereid. (PDP)

Mike Leigh

ABIGAIL'S PARTY

TRAGIKOMEDIE
3D/2H

Het snobistisch echtpaar Beverley en Laurens woont in een deftige buurt. Op een avond nodigen ze ter kennismaking hun nieuwe burens, Angela en Tony uit op een drink. Ook de naaste buurvrouw Suzanne, wiens 15-jarige dochter Abigail thuis een party geeft, wordt gevraagd. Nietszeggende gesprekken worden scherper naargelang de drank vloeit.

Als publiek ben je getuige van kleinburgerlijk gezwets over de meest banale dingen. Er hangt wel constant spanning in de lucht. Je verwacht dat er op Abigail's feest iets gaat gebeuren. De kijker blijft afwachten tot een banale ruzie een noodlottig einde kent.

Een scherpe tragikomedie die in haar eentje het hele genre van het kitchen sink-drama aftrapt. Een genadeloos portret van kleinburgerlijkheid. (MC)

Tayeb Saddiki

ABU HAYYAN AL-TAWHIDI

"Jij en jouw soort [...] verdelen mensen op valse wijze in soorten."

SATIRE
BEZETTING: ONBEPERKT

Abu Hayyan Al-Tawhidi was een denker uit Bagdad die furore maakte in de 10de eeuw, de Gouden Eeuw van de islam. Een dichter, filosoof en zelf ook auteur van verschillende satires. Hij stond bekend om zijn scherpe kritiek, die niemand spaarde. Zelfs voor zijn eigen werk was hij zo kritisch dat hij een groot deel ervan zelf vernietigde. In deze tekst wordt Al-Tawhidi door politici, clerici én het gewone volk beschuldigd van 'ketterij en vrijdenkerij'. Zijn kritische houding wordt gereduceerd tot 'bedrog en volksverlakkerij'.

De tekst springt door de tijd, brengt historische personages samen die elkaar in werkelijkheid nooit hebben ontmoet, en lijkt ook soms te verwijzen naar hedendaagse conflicten. Voor meer achtergrond over deze tekst is de bespreking die Erwin Jans over deze tekst schreef in De Theatermaker een dankbare bron. Jans noemt het stuk "een polyfonie die misschien wel eens heel erg tot zijn recht zou kunnen komen in een hoorspel."

Een merkwaardig en inspirerend verhaal, en een bijtend scherpe theatertekst. (BM)

Geregeld in je mailbox: een overzicht van recent toegevoegde theaterteksten, leestips en ander nieuws uit de Theaterbib van OPENDOEK.
Abonneer je via <https://www.opendoek.be/theaterbib>

OPENDOEK CAST & CREW

WORD LID VAN DE ALGEMENE VERGADERING VAN OPENDOEK

Er staat een nieuwe beleidsperiode voor de deur! OPENDOEK is volop het nieuwe beleidsplan voor 2022 tot 2026 aan het afwerken. We blikken tevreden terug op de vorige beleidsperiode en kijken enthousiast vooruit naar de toekomst!

Een nieuwe periode, een nieuwe wind. Bij OPENDOEK worden openheid en toegankelijkheid hoog in het vaandel gedragen. Daarom zet het bestuur de deur open voor iedereen met interesse om lid te worden van de algemene vergadering. Heb jij een passie voor theater en wil je mee nadenken over de toekomst van OPENDOEK? Stuur dan jouw gemotiveerde kandidatuur door naar de voorzitter, Reginald Wietendaele, via het mailadres: voorzitter@opendoek.be

DOE MEE AAN ONZE 'WAT ALS'-SKETCHWEDSTRIJD!

Zonder tickets geen theater! Heb jij al eens stilgestaan bij de manier waarop de ticketverkoop in jouw organisatie verloopt? Ultramodern? Of toch op een iets traditionelere manier? OPENDOEK en TicketGang dagen je uit om je creativiteit volledig los te laten op onze sketchwedstrijd!

Concept

Je maakt een komische sketch van maximum 3 minuten. Maak hierbij gebruik van het format 'Wat als?'. Enkele suggesties ter inspiratie:

- "Wat als de bomma de ticketverkoop deed?"
- "Wat als je écht alles deed voor een ticket?"
- "Wat als tickets nooit uitgevonden waren?"

Je maakt hiervan een filmpje en stuurt dit door naar watals@opendoek.be voor 14 januari. Wij plaatsen alle filmpjes online en de sketch met de meeste stemmen wint een fijne prijs! Trommel dus al je vrienden op om jouw sketch tot winnaar te kronen! Eind januari worden de winnaars bekendgemaakt. Meer info? Ga naar <https://www.opendoek.be/nieuws>!

THEATER IN TIJDEN VAN CORONA...

WAAR
BLIJFT DIE
GODOT
TOCH?

HJ ZAL
WEER IN
QUARANTAINE
ZITTEN...

